

บทที่ 1

บทนำ

1.1 บทนำเรื่อง

ป่าชายเลน เป็นระบบนิเวศที่มีความเฉพาะตัวและมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของชายฝั่งทะเล เนื่องจากประกอบด้วยกลุ่มพืชที่มีลักษณะพันธุ์เฉพาะตัวที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในบริเวณชายฝั่งหรือปากแม่น้ำในเขตร้อนและเขตอบอุ่น นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยสิ่งมีชีวิตหลายชนิดที่มีขนาดเล็กจนถึงสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดใหญ่ ที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนตลอดช่วงชีวิต ซึ่งกิจกรรมของสิ่งมีชีวิตรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างพืชและสิ่งมีชีวิต ทำให้ป่าชายเลนเป็นแหล่งผลิตสารอาหารและก่อให้เกิดเป็นระบบนิเวศชายฝั่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ ที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อเนื่องไปยังระบบนิเวศชายฝั่งอื่น ๆ ด้วย รวมทั้งชุมชนชายฝั่งต่อไป (นลินี และ สมบัติ, 2550) ดังนั้นป่าชายเลน นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมของสิ่งมีชีวิต การรักษาสมดุลของสภาพแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ทางด้านต่างๆของมนุษย์ รวมถึงเป็นการใช้ประโยชน์ของสัตว์น้ำด้วย (สนิท, 2542)

ปูแสมเป็นสัตว์น้ำกลุ่มที่สำคัญกลุ่มหนึ่งที่สามารถพบได้บริเวณพื้นที่ป่าชายเลน (Smith *et al.*, 1991; Lee, 1998) โดยเฉพาะกลุ่มปูแสม (Grapsidae) ซึ่งเป็นกลุ่มปูที่พบมากในบริเวณริมฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย และมีการกระจายทั่วไปในเขตอินโดแปซิฟิก (Macnae, 1968) แอฟริกา (Emmerson and McGwynne, 1992) และอเมริกาตะวันออก (Abele, 1973) โดยเฉพาะบริเวณเขตน้้ำขึ้นน้ำลง ไปจนถึงบริเวณที่ติดกับป่าบก โดยในช่วงน้ำลง ปูแสมจะใช้เวลาส่วนใหญ่หากิน (Steinke *et al.*, 1993) และกินอาหารที่หลากหลายแตกต่างกันในแต่ละชนิดของปูแสม เช่น บางชนิด กินผักของต้นโกงกาง และใบไม้สดเป็นอาหาร (Longgonje and Raffaelli, 2014) ปัจจุบันปูแสมได้รับความนิยมนำมาบริโภคกันอย่างแพร่หลาย ปูแสมจึงกลายเป็นสัตว์น้ำที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่มีความต้องการของตลาดเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการนำมาทำปูเค็ม ทั้งนี้จากการสอบถามเบื้องต้นจากกลุ่มชาวบ้านที่จับปูแสมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่า สามารถขายปูแสมได้ในราคาเฉลี่ยประมาณ 40-80 บาท ต่อกิโลกรัม และมีปริมาณปูแสมที่จับได้ในจังหวัดปัตตานีประมาณ 15,000-30,000 กิโลกรัมต่อปี ส่งผลให้ประชากรมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามไม่พบว่ามีข้อมูลเชิงสถิติที่เป็นทางการรายงานเกี่ยวกับผลผลิตปูแสมในประเทศไทยแต่อย่างใด ในประเทศไทย Naiyanetr (1998) พบปูในบริเวณป่าชายเลนไม่น้อยกว่า 33 ชนิด 14 สกุล 4 วงศ์ โดยส่วนใหญ่เป็นปูแสมในวงศ์ Grapsidae 77 ชนิด (สุริทธิ์, 2516) ปูในวงศ์ Ocypodidae 1 ชนิด (นงนุช, 2560) นอกจากนั้นยังเป็นปูในวงศ์ Portunidae และปูในวงศ์ Geocarcinidae (Naiyanetr, 1998) อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยาการกินอาหารของปูแสม มีน้อยมาก

ทั้ง ๆ ที่มีการแพร่กระจายทั่วไป และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง นิเวศวิทยาการกินอาหาร เป็นสาขาหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาทางด้านนิเวศวิทยาของสัตว์น้ำเนื่องจากพฤติกรรมการกินอาหาร การเลือกกินอาหาร และการมีอยู่ของอาหารในระบบนิเวศเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดลักษณะโครงสร้างประชากรของของสัตว์น้ำในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง (ซูกรี, 2551) อันจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศอื่นที่สัมพันธ์โดยตรงกับระบบนิเวศดังกล่าว

ดังนั้น การศึกษานิเวศวิทยาการกินอาหารของปูแสมที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศป่าชายเลน อันประกอบด้วยอิทธิพลของปัจจัยทางนิเวศวิทยาที่มีผลต่อพฤติกรรมการกินอาหารและการเลือกกินอาหารของปูแสม คุณค่าทางโภชนาการของอาหารที่ปูแสมเลือกกินจึงมีความสำคัญยิ่ง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรปูแสม การอนุรักษ์ทรัพยากรปูแสม และการเพาะเลี้ยงปูแสมในอนาคต นอกจากนั้นการศึกษาทางในพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดปัตตานี มีความเหมาะสมยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่หลากหลาย สมบูรณ์ และมีการกระจายตลอดแนวชายฝั่งของจังหวัด

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของแหล่งอาศัย ฤดูกาล เพศ และขนาดปูที่มีต่อการกินอาหารในแหล่งอาศัยธรรมชาติของปูแสมสามชนิด
2. เพื่อทดสอบการเลือกกินอาหารของปูแสมสามชนิดที่มีเพศต่างกันภายใต้สภาวะจำลอง
3. เพื่อประเมินคุณค่าทางโภชนาการของอาหารที่ปูแสมเลือกกินจากการศึกษาในสภาวะจำลอง